

Marcin KLINOWSKI

MIEJSCE PRZEDMIOTÓW DOTYCZĄCYCH PODATKÓW NA STUDIACH EKONOMICZNYCH I ICH POSTRZEGANIE PRZEZ STUDENTÓW

THE PLACE OF THE TAX COURSES ON ECONOMIC STUDIES AND ITS PERCEPTION BY STUDENTS

Katedra Rachunku Kosztów, Rachunkowości Zarządczej i Controllingu, Uniwersytet Ekonomiczny
we Wrocławiu, ul. Komandorska 118/120, 54-345 Wrocław, e-mail: marcin.klinowski@ue.wroc.pl

Summary. Both students and employers often accuse universities of little practical offer which is unfit to the current needs of the market. One of the arguments which can oppose this opinion is offering tax courses by the economic universities. Knowledge of the tax system is an essential element in the education of students. Acquired at university knowledge and skills in the field of taxation and insurance may be utilized primarily within the framework of own business. In addition, information gained while studying may be invaluable in the case of persons who are gainfully involved in business management. Presented considerations are based on the empirical studies carried out among students on economy faculty.

Słowa kluczowe: podatki, rachunkowość podatkowa, studenci, program kształcenia.
Key words: taxes, tax accounting, students, education program.

WSTĘP

Jak się powszechnie uznaje, jesteśmy społeczeństwem opartym na wiedzy. Uczelnie wyższe mają przy tym do odegrania ważną rolę, jaką jest kreowanie postaw przedsiębiorczych (Sivińska 2011). Zarówno studenci, jak i pracodawcy często zarzucają uczelniom mało praktyczną ofertę programową, niedostosowaną do aktualnych potrzeb rynku. Jednym z argumentów przeciwstawiających się tej opinii może być prowadzenie przez uczelnie ekonomiczne przedmiotów dotyczących podatków. Wiedza o systemie podatkowym stanowi niezbędny element w kształceniu studentów kierunków ekonomicznych. Zdobyte na studiach wiedza i umiejętności z zakresu opodatkowania i ubezpieczeń przedsiębiorcy wykorzystana może być przede wszystkim w ramach prowadzenia własnej działalności gospodarczej. Ponadto zdobyte informacje mogą okazać się nieocenione w przypadku osób zarobkowo uczestniczących w zarządzaniu przedsiębiorstwem. Przedstawione rozważania bazują na wynikach badania empirycznego przeprowadzonego wśród studentów na kierunkach ekonomicznych.

Celem niniejszego opracowania jest zbadanie, jak przedmioty podatkowe w odczuciach studentów uczelni ekonomicznej wpływają na ich postawę przedsiębiorczości oraz czy uznawane są przez nich za przydatne w życiu zawodowym.

MATERIAŁ I METODY

Rozważania na temat zasadności nauczania przedmiotów dotyczących podatków na studiach ekonomicznych bazują na badaniu ankietowym. Badanie to przeprowadzone zostało na grupie studentów ostatniego roku studiów II stopnia, na kierunku finanse i rachunkowość (FIR), na Wydziale Zarządzania, Informatyki i Finansów Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu w roku akademickim 2015/2016. Przyjęto, że studenci ostatniego roku studiów udzielą najbardziej użytecznych dla nauki odpowiedzi z powodu większego, w stosunku do młodszych roczników, doświadczenia zawodowego oraz z powodu zaliczenia większej liczby przedmiotów dotyczących podatków.

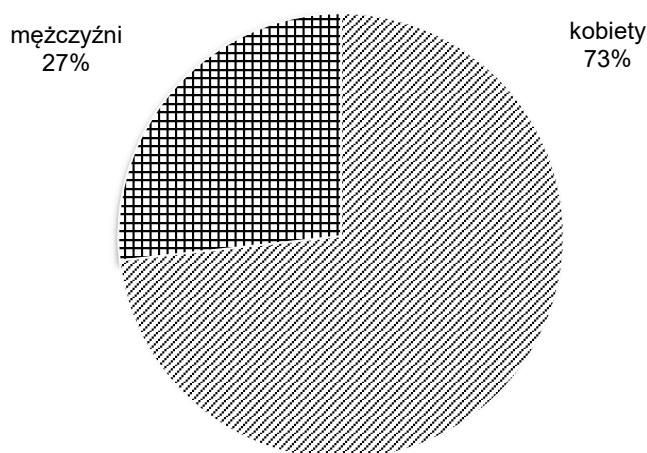
W niniejszym opracowaniu do przedmiotów dotyczących podatków zalicza się w szczególności: rachunkowość podatkową, ewidencję i sprawozdawczość podatkową, rozliczenia podatkowe i ubezpieczeniowe, politykę podatkową, zarządzanie podatkami, doradztwo podatkowe i ubezpieczeniowe. Należy przy tym sprecyzować, że tylko rachunkowość podatkowa jest obowiązkowa dla całego kierunku; pozostałe kursy są albo kursami specjalizacyjnymi, albo kursami do wyboru.

Istotne dla dalszych rozważań jest również to, że pytania w ankiecie nawiązują do dwóch etapów edukacji. Pierwszy z nich dotyczy postrzegania postawy przedsiębiorczości przed rozpoczęciem studiów, drugi natomiast odnosi się do ostatniego roku studiów II stopnia.

WYNIKI I DYSKUSJA

W ramach ankiety zadano 12 pytań dotyczących przedsiębiorczości, doświadczenia zawodowego oraz przydatności przedmiotów podatkowych w życiu zawodowym. Wszystkie pytania miały charakter pytań zamkniętych, chociaż jedno z nich dawało możliwość podania indywidualnej odpowiedzi. Ankiety wypełniło 157 osób spośród 185 studentów na kierunku, co pozwala to stwierdzić, że uzyskane wyniki są reprezentatywne.

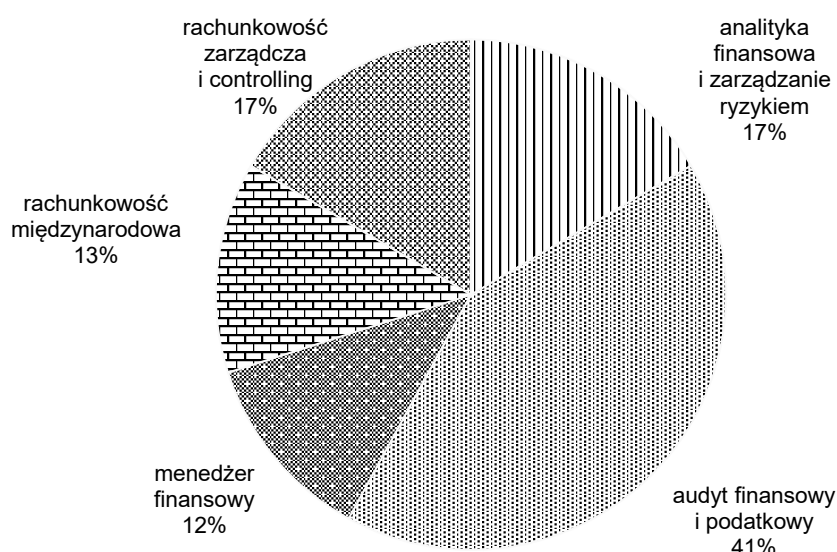
Wśród badanych studentów zdecydowaną większość stanowiły kobiety, co obrazuje ryc. 1.

Ryc. 1. Płeć ankietowanych

Prawie $\frac{3}{4}$ studentów na kierunku finanse i rachunkowość stanowiły kobiety. Z kilkunastoletnich obserwacji wynika, że jest to utrzymująca się tendencja. Potwierdza to również Raport Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 2013 r. Podawana przez Ministerstwo dysproporcja na kierunkach dotyczących nauk społecznych, gospodarki i prawa jest jednak zdecydowanie mniejsza, gdyż wynosi ok. 10%, ale jednocześnie dotyczy większej liczby kierunków. Niestety, bardziej szczegółowe dane nie zostały udostępnione w przytoczonym raporcie.

Na kierunku finanse i rachunkowość w latach akademickich 2014–2016 uruchomionych zostało 5 specjalności. Bieżącą strukturę kierunku prezentuje ryc. 2.

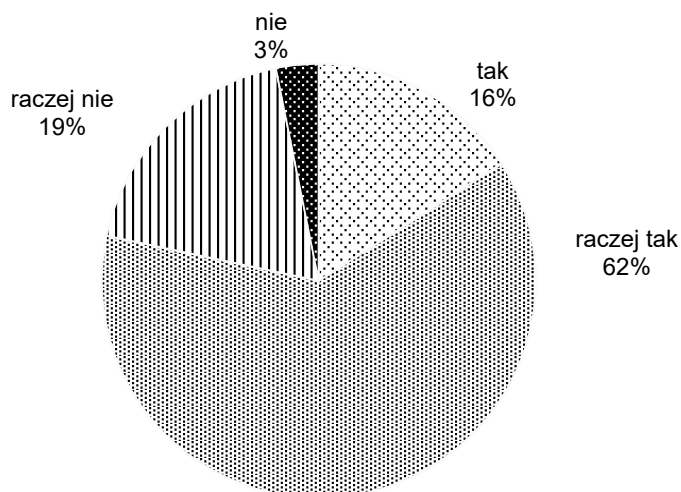

Ryc. 2. Specjalności na kierunku finanse i rachunkowość

Najwięcej studentów wybrało specjalność audyt finansowy i podatkowy (41%), następnie analitykę finansową i zarządzanie ryzykiem (17%), a także rachunkowość zarządczą i controlling (17%). Najmniej studentów wybrało natomiast rachunkowość międzynarodową (13%) i menedżera finansowego (12%). Preferencje dotyczące specjalności mogą mieć wpływ na postrzeganie przedmiotów podatkowych i na oczekiwania wobec nich (zob. dalszą część niniejszego opracowania).

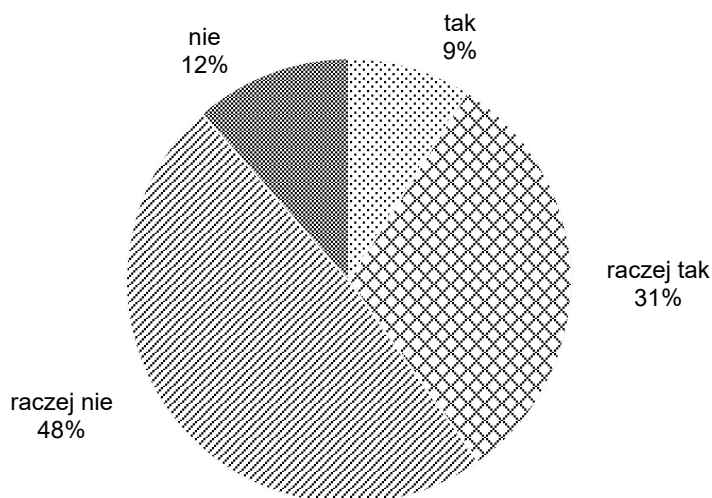
Jednym z podstawowych zagadnień poruszanych w ankiecie była przedsiębiorczość studentów. Zapytano ich, czy przed rozpoczęciem studiów uważali się za osoby przedsiębiorcze (ryc. 3).

Większość studentów przed rozpoczęciem studiów ekonomicznych uważała się za osoby przedsiębiorcze (aż 78%). Warto przy tym zaznaczyć, że większość udzieliła odpowiedzi „raczej tak” („zdecydowanie tak” – 25 osób, a „raczej tak” – 98 osób), natomiast 19% – „raczej nie”. Tylko 5 osób na całym kierunku postrzegało siebie jako osoby nieprzedsiębiorcze, co stanowiło 3% ankietowanych.

Ryc. 3. Postrzeganie siebie przed studiami jako osoby przedsiębiorczej

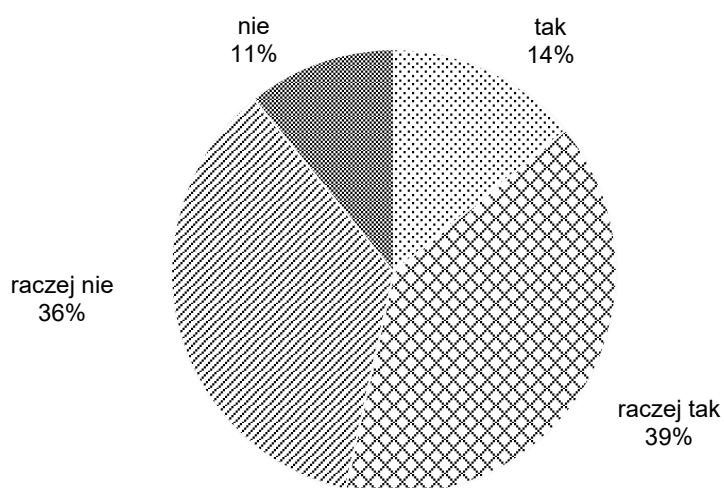
Jednym z przejawów przedsiębiorczości może być chęć do podjęcia pracy na własny rachunek. Sprawdzone zatem, czy przed rozpoczęciem studiów studenci rozważali rozpoczęcie własnej działalności (ryc. 4).

Ryc. 4. Rozważanie chęci podjęcia własnej działalności przed studiami

Wyniki ankiety dotyczące rozpoczęcia własnej działalności są nieco zaskakujące po uwzględnieniu odpowiedzi na poprzednie pytanie. Okazało się bowiem, że większość studentów (60%) nie rozważała chęci podjęcia pracy na własny rachunek. Tylko 9% ankieterowanych była bardzo zdecydowana rozpocząć własną działalność gospodarczą, a 31% rozważało taką możliwość.

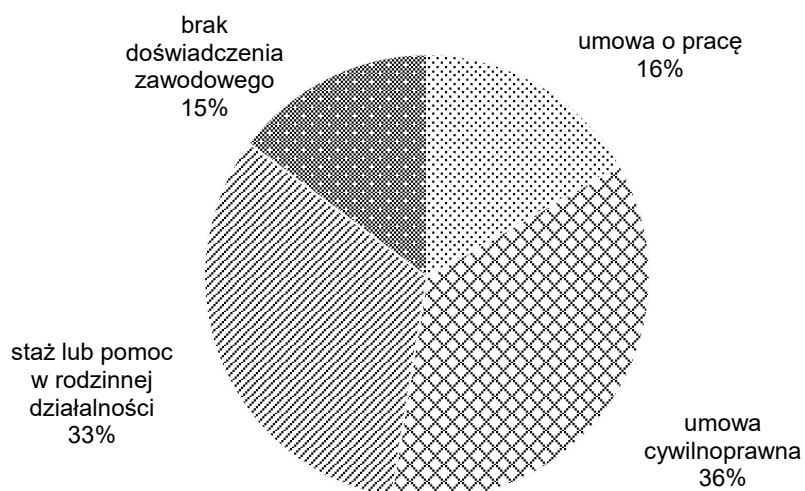
Kolejne pytanie dotyczyło obowiązków podatkowo-rozliczeniowych. Zapytano, czy kiedykolwiek stanowiły one barierę w potencjalnym prowadzeniu działalności gospodarczej (ryc. 5).

Ryc. 5. Obowiązki podatkowo-ubezpieczeniowe jako bariera w działalności gospodarczej

Okazuje się, że obowiązki podatkowo-ubezpieczeniowe stanowiły dla większości (53%) potencjalną barierę w prowadzeniu działalności gospodarczej, w tym dla 14% były one zupełnie niezrozumiałe, a dla 39% dość uciążliwe. Tylko 11% ankieterów uznało te obowiązki za zdecydowanie nieprzeszkadzające w pracy na własny rachunek, a 36% stwierdziło, że raczej nie stanowiłyby one bariery. Przedmioty dotyczące podatków powinny obejmować wiedzę i umiejętności z zakresu zarówno opodatkowania, jak i ubezpieczeń przedsiębiorcy. Umożliwiłyby to zniesienie bariery w prowadzeniu działalności gospodarczej przez absolwentów.

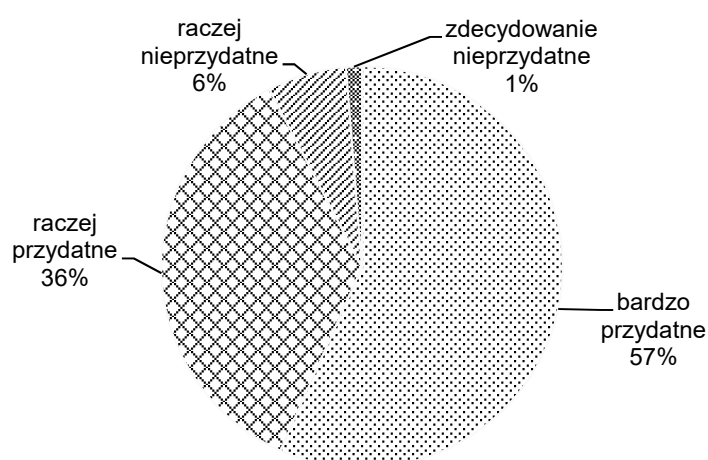
Następne pytanie ankiety dotyczyło doświadczenia zawodowego studenta związanego z kierunkiem studiów (ryc. 6).

Ryc. 6. Doświadczenie zawodowe zgodne z kierunkiem studiów

Zdecydowana większość ankietowanych posiada już w czasie trwania studiów doświadczenie zawodowe zgodne ze swoim kierunkiem studiów. Ponad połowa (52%) jest zatrudniona na podstawie umowy o pracę lub umowy cywilnoprawnej. Przewaga umów cywilnoprawnych wynika niewątpliwie z korzyści podatkowo-ubezpieczeniowych. Ponadto 1/3 studentów wskazuje na doświadczenie zawodowe w ramach stażu lub pomocy w rodzinnym przedsiębiorstwie. Tylko 15% ankietowanych deklaruje brak doświadczenia zawodowego zgodnego z kierunkiem studiów. Przydatność przedmiotów dotyczących podatków w życiu zawodowym może być zatem weryfikowana przez studentów w praktyce jeszcze przed ukończeniem studiów.

Zadano też ankietowanym pytanie o przydatność przedmiotów podatkowych w życiu zawodowym absolwentów kierunków ekonomicznych (ryc. 7).

Ryc. 7. Przydatność przedmiotów dotyczących podatków w życiu zawodowym

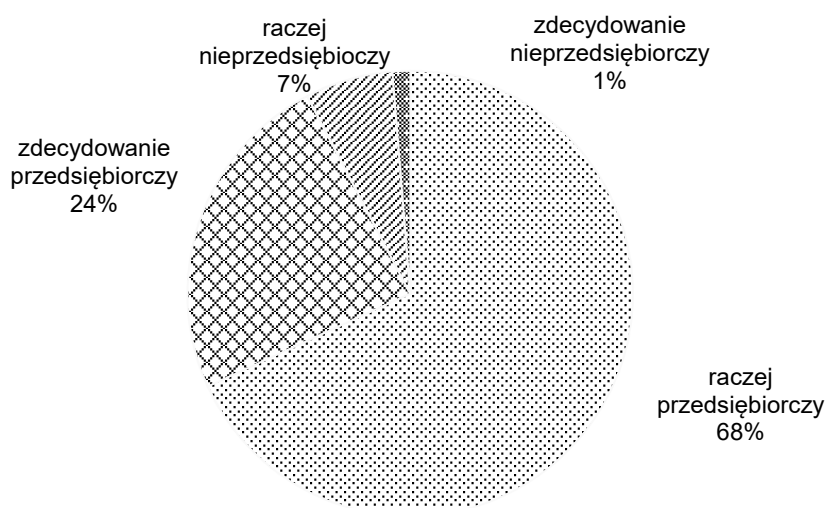
Prawie wszyscy badani (93%) stwierdzili, że przedmioty dotyczące podatków są lub będą przydatne w ich życiu zawodowym; 57% wskazało nawet, że będą niezbędne. Przeciwnego zdania było 6% ankietowanych, stwierdzając, że przedmioty dotyczące podatków raczej im się nie przydadzą w życiu zawodowym. Ponadto 2 osoby (1%) uznały, że wiedza z zakresu podatków przekazywana na studiach w ogóle nie przyda im się w pracy.

Stwierdzono rozbieżności między odpowiedziami kobiet i mężczyzn. Szczególnie dotyczy to dwóch pierwszych pytań. Kobiety uznawały prawie dwukrotnie częściej, że przedmioty dotyczące podatków zdecydowanie są lub będą przydatne w ich życiu zawodowym. Mężczyźni natomiast prawie dwukrotnie częściej wskazali bardziej ostrożną odpowiedź – mianowicie, że owe przedmioty raczej są lub będą dla nich niezbędne. Ponadto wśród ankietowanych, którzy stwierdzili, że analizowane przedmioty nie będą przydatne w ich pracy, są tylko mężczyźni.

Różnice w rozkładzie odpowiedzi, jak można się było spodziewać, uzależnione były również od doświadczenia zawodowego. Im większe ono było, tym częściej pojawiały się zdecydowane odpowiedzi wskazujące na przydatność przedmiotów podatkowych – 66% przy umowie o pracę lub zleceniu, 53% w przypadku stażu i pomocy w przedsiębiorstwach rodzinnych oraz 35% w przypadku osób bez doświadczenia zawodowego zgodnego z kierunkiem studiów.

Specjalność studiów również miała wpływ na rozkład odpowiedzi. Najwięcej osób przychylnych przedmiotom dotyczącym podatków było na specjalnościach: rachunkowość międzynarodowa, audyt finansowy i podatkowy oraz rachunkowość zarządcza i controlling. Najwięcej negatywnych odpowiedzi (choć w sumie było ich kilkanaście) udzielili natomiast studenci specjalności: analiza finansowa i zarządzanie ryzykiem oraz menedżer finansowy.

Dzięki kolejnemu pytaniu sprawdzono, czy ankietowani obecnie czują się osobami przedsiębiorczymi (ryc. 8).

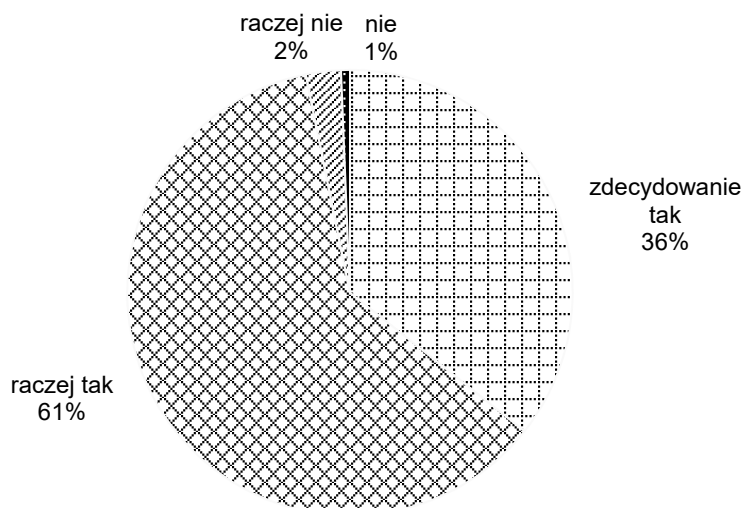

Ryc. 8. Postrzeganie siebie jako osoby przedsiębiorczej

Aż 92% ankietowanych stwierdziło, że uważa się obecnie (kończąc studia II stopnia) za osoby przedsiębiorcze. Jest to wynik korzystniejszy o 14% niż w przypadku trzeciego pytania, poprzez które badano postawę przedsiębiorczości przed rozpoczęciem studiów. Warto przy tym zauważyć, że najwięcej przybyło osób uważających się za zdecydowanie przedsiębiorczych (wzrost o 8%). Ankietowanych, którzy uznali siebie za raczej przedsiębiorczych, przybyło natomiast 6%. Pozytywne jest równocześnie to, że zmalała liczba osób uważających się zdecydowanie za nieprzedsiębiorczych. Jest ich obecnie tylko 1%, co stanowi spadek 2-procentowy w stosunku do porównywanego pytania. Raczej nieprzedsiębiorczych było już tylko 7%.

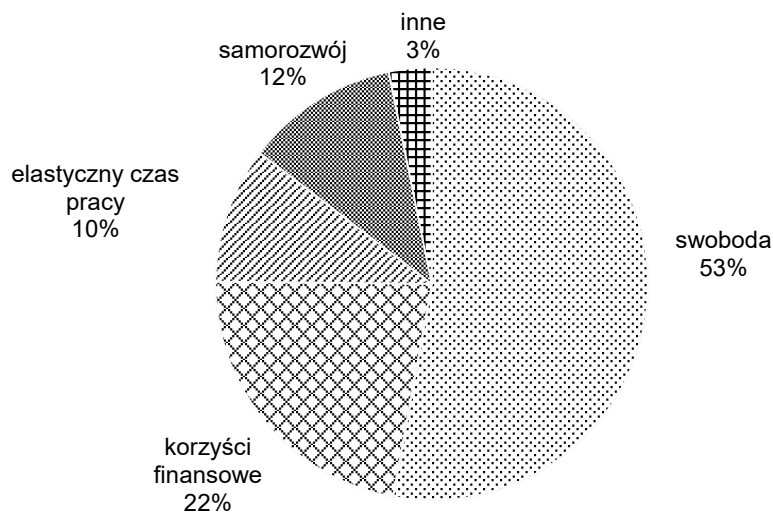
Badając zmianę nastawienia studentów do prowadzenia własnej działalności gospodarczej, zapytano, czy uważają oni prowadzenie własnego przedsiębiorstwa za dobrą ścieżkę kariery zawodowej (ryc. 9).

Jak się okazało, studiowanie na kierunku ekonomicznym spowodowało, że prowadzenie własnej działalności stało się dla studentów pożądaną ścieżką kariery. Za bardzo atrakcyjny sposób na życie uznało je 36% ankietowanych. Ponad 61% stwierdziło natomiast, że to raczej dobra ścieżka kariery zawodowej. Tylko 2% studentów raczej nie uważa prowadzenia własnego przedsiębiorstwa za dobry sposób na życie, a 1% jest o tym przekonany.

Ryc. 9. Atrakcyjność własnej działalności gospodarczej

Następne pytanie dotyczyło motywacji studentów do założenia własnej działalności gospodarczej (ryc. 10).

Ryc. 10. Motywacja do rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej

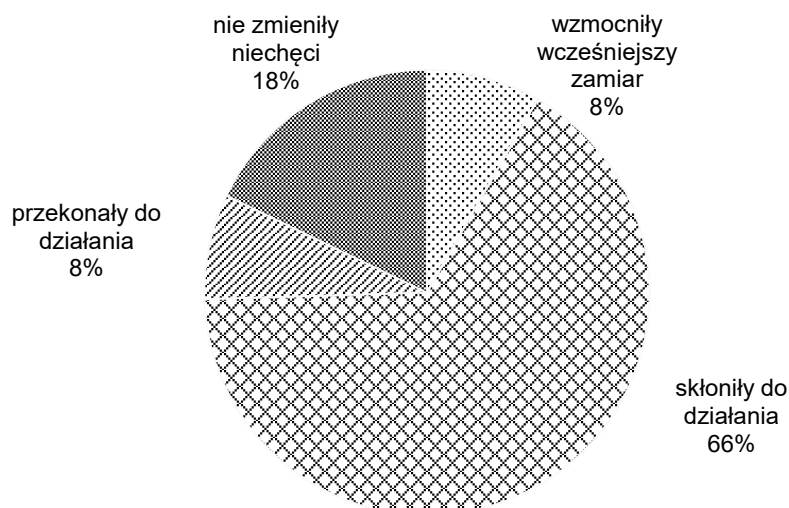
Ponad połowa (53%) ankietowanych wskazała, że najbardziej do prowadzenia własnego przedsiębiorstwa motywuje ich większa swoboda pracy niż w przypadku zatrudnienia. Na drugim miejscu znalazły się większe korzyści finansowe niż w przypadku umowy o pracę (22%). Następne wskazania dotyczyły elastycznego czasu pracy (10%) oraz dużych możliwości samorozwoju (12%) jako głównych motywatorów do prowadzenia własnej działalności gospodarczej; w pytaniu możliwe było wskazanie własnej odpowiedzi. Wśród 3% indywidualnych odpowiedzi pojawiły się:

- pełna decyzyjność,
- możliwość doboru kooperantów,

- praca zgodna z własną filozofią życia,
- możliwość sprawdzenia siebie,
- praca tylko na siebie (na własny rachunek).

Wszystkie te odpowiedzi, chociaż nieco różnią się między sobą, to wskazują w zasadzie na pragnienie dużej swobody w życiu zawodowym.

Ostatnie dwa pytania ukierunkowane zostały na wpływ przedmiotów dotyczących podatków na zmianę postawy osoby przedsiębiorczej. W pierwszym z nich zapytano, jak owe zajęcia wpłynęły na chęć rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej (ryc. 11).

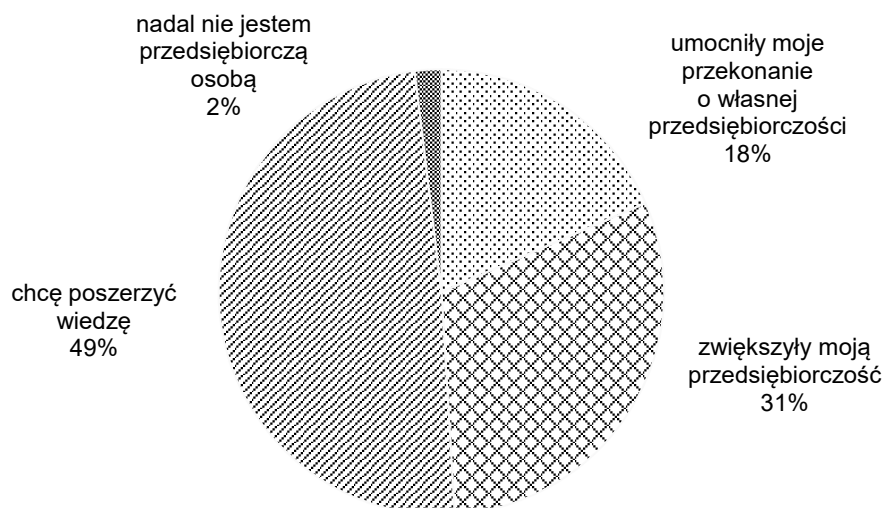
Ryc. 11. Wpływ zajęć podatkowych na chęć rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej

Z radością należy stwierdzić, że zajęcia dotyczące podatków pozytywnie wpłynęły na zdecydowaną większość ankietowanych studentów (82%). Aż 66% osób uznało, że zagadnienia związane z rozliczeniami przedsiębiorcy są teraz bardziej zrozumiałe i że tym samym bardziej skłonne są rozpocząć własną działalność gospodarczą. U 8% ankietowanych zajęcia podatkowe wzmocniły zamiar prowadzenia własnego przedsiębiorstwa. Jednocześnie tyle samo osób (8%) uznało, że – pomimo wcześniejszych oporów – teraz rozważa założenie własnej działalności. 18% ankietowanych stwierdziło natomiast, że nadal nie rozważa tego sposobu kariery zawodowej.

Warto przy tym zauważyć, że rozkład odpowiedzi wśród kobiet i mężczyzn był bardzo podobny. Różnice dotyczyły pierwszych dwóch odpowiedzi. Kobiety nieco częściej (o 16%) stwierdzały, że po zajęciach dotyczących podatków bardziej skłonne są do uruchomienia własnej działalności gospodarczej. Mężczyźni natomiast częściej (o 15%) wskazywali, że zajęcia dotyczące podatków wzmocniły ich wcześniejszy zamiar uruchomienia przedsiębiorstwa.

Deklarowane doświadczenie zawodowe oraz wybrana specjalność nie miały znacznego wpływu na odpowiedzi.

Poprzez ostatnie pytanie w ankiecie sprawdzano, jak zajęcia dotyczące podatków wpłynęły na samoocenę w zakresie przedsiębiorczości (ryc. 12).

Ryc. 12. Wpływ zajęć dotyczących podatków na samoocenę w zakresie przedsiębiorczości

Odpowiedzi na ostatnie pytanie również wskazują na bardzo pozytywny odbiór przedmiotów dotyczących podatków przez studentów. Prawie połowa (49%) uznała, że zajęcia te spowodowały chęć poszerzenia wiedzy z zakresu prowadzenia własnej działalności gospodarczej. Prawie 1/3 ankietowanych dzięki tym przedmiotom uważa się za osoby bardziej przedsiębiorcze. Jednocześnie wg 18% ankietowanych zdobyta podczas studiów wiedza i umiejętności z zakresu podatków umocniła ich w przekonaniu, że są osobami przedsiębiorczymi; tylko 2% ankietowanych nadal uważa się za osoby nieprzedsiębiorcze.

Przy uwzględnieniu płci okazało się, że wśród osób uważających się za nieprzedsiębiorcze były tylko kobiety. Ponadto 13% kobiet umocniło się w przekonaniu o własnej przedsiębiorczości, 34% uznało, że są obecnie bardziej przedsiębiorcze, a 51% chce poszerzyć wiedzę o prowadzeniu działalności gospodarczej dzięki przedmiotom dotyczącym podatków.

Mężczyzn natomiast przedmioty dotyczące podatków (bardziej niż w przypadku kobiet) utwierdziły w przekonaniu o własnej przedsiębiorczości (34%); ponadto 22% po zajęciach z tych przedmiotów uznało się za bardziej przedsiębiorczych, a 44% postanowiło zdobyć dodatkową wiedzę w zakresie prowadzenia własnego przedsiębiorstwa.

Co ciekawe, zarówno poziom doświadczenia zawodowego studentów, jak i wybrana specjalność nie różnicują znacznie oceny, w jaki sposób zajęcia dotyczące podatków wpłynęły na ich samoocenę w zakresie przedsiębiorczości. Zarówno studenci pracujący, jak i bez doświadczenia zawodowego oraz studenci wszystkich specjalności odpowiadali w bardzo podobny sposób do początkowej wersji przedstawionej w analizie wyników 12. pytania.

PODSUMOWANIE

Studenci bardzo często sygnalizują, że przedmioty prowadzone na polskich uczelniach wyższych na kierunkach związanych z finansami i rachunkowością nie mają charakteru praktycznego (Kędzierska 2011). Niewielką przydatność praktyczną należy bezwzględnie uznać za wadę kształcenia. Pracodawcy bowiem bardzo podkreślają potrzebę związku

wiedzy teoretycznej z praktyką gospodarczą (Buk 2014). Stałe uwzględnianie potrzeb rynkowych powinno stanowić priorytet w kształtowaniu oferty edukacyjnej wyższych uczelni. Jednym z elementarnych zadań uczelni wyższych jest kształcenie studentów w taki sposób, aby absolwenci mogli z sukcesem odnaleźć się na runku pracy (Borowiec 2011).

W niniejszych badaniach zajmowano się zasadnością prowadzenia przedmiotów dotyczących podatków oraz ich wpływem na postawę przedsiębiorczości studentów wybranego kierunku na Uniwersytecie Ekonomicznym we Wrocławiu. Jednocześnie zbadano tę cechę w odniesieniu do płci, wybranej specjalności na studiach oraz doświadczenia zawodowego.

Na podstawie przeprowadzonego badania można jednoznacznie stwierdzić, że studenci bardzo pozytywnie odbierają przedmioty z zakresu podatków i ubezpieczeń. Uważają je za przydatne w życiu zarówno zawodowym, jak i prywatnym. Dostrzegają tym samym konieczność zrozumienia mechanizmów naliczania i rozliczania podatków i ubezpieczeń.

Jednocześnie przedmioty z zakresu podatków i ubezpieczeń wzmacniają postawy przedsiębiorcze. Studenci uczestniczący w takich zajęciach są bardziej skłonni rozpocząć własną działalność gospodarczą i częściej postrzegają siebie jako osoby przedsiębiorcze. W znacznym stopniu związane jest to ze zrozumieniem mechanizmów rozliczeniowych przedsiębiorcy i w konsekwencji z eliminacją obaw przed podjęciem pracy na własny rachunek.

Podsumowując przeprowadzone badanie, można ponadto stwierdzić, że:

1. Mężczyźni uważają się po zaliczeniu przedmiotów podatkowych za bardziej przedsiębiorczych niż kobiety (więcej o przedsiębiorczości jako cechach osobowościowych zob. prace np. Ojastu i in. 2011).
2. Doświadczenie zawodowe oraz wybrane na studiach specjalności nie wpływają znacznie na postawę przedsiębiorczości.
3. Im większe jest doświadczenie zawodowe, tym większe jest przekonanie o przydatności przedmiotów podatkowych w życiu zawodowym.
4. Studenci specjalności bezpośrednio związanych z podatkami w naturalny sposób uznają przedmioty te za bardziej przydatne w życiu zawodowym niż studenci innych specjalności. Niemniej jednak zdecydowana większość studentów potwierdza ich zasadność w programie kierunku ekonomicznego.

Przeprowadzone badanie może być pomocne w ustalaniu i tworzeniu struktury przedmiotów na specjalnościach kierunków ekonomicznych. Przedmioty podatkowe pożądane są nie tylko przez studentów specjalności bezpośrednio związanych z podatkami, ale również przez pozostałych. Uczelnie, które pragną być postrzegane jako nowoczesne, powinny uwzględniać potrzeby rynku. Jedną z nich, jak wynika z niniejszego opracowania, jest z pewnością kształtowanie postawy przedsiębiorczości.

PIŚMIENNICTWO

- Buk H.** 2014. Oczekiwania środowiska biznesu co do kształcenia ekonomistów przez uczelnię wyższą. Folia Pomer. Univ. Technol. Stetin., Ser. Oeconomica 311(75), 31–40.
- Borowiec L.** 2011. Ocena jakości kształcenia na specjalności: rachunkowość i controlling na podstawie badań ankietowych. Folia Pomer. Univ. Technol. Stetin., Ser. Oeconomica 287(63), 7–22.
- Kędzierska I.** 2011. Studia ekonomiczne w ocenie studentów i absolwentów kierunków ekonomicznych. Folia Pomer. Univ. Technol. Stetin., Ser. Oeconomica 287(63), 81–90.

- Ojastu D., Chiu R., Olsen P.I.** 2011. Cognitive model of entrepreneurship and its reflection in education. *J. Enterpris. Cult.* 19(4), 397–434.
- Siwińska J.** 2011. Czy polskie uczelnie wyższe odpowiadają na wyzwania rynku pracy. Portal innowacji, <http://www.pi.gov.pl/>, dostęp: 18.11.2015 r.
- Szkolnictwo wyższe w Polsce. Raport Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego.** 2013. Warszawa, MNiSW.